

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW EUROPEJSKIEGO
FUNDUSZU ROZWOJU REGIONALNEGO
W RAMACH REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2014-2020

Rzeczpospolita
Polska

Zdrowe życie, czysty zysk

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

PTAKI

Bielik *Haliaeetus albicilla*

Największy lęgowy ptak szponiasty w Polsce. Obecnie w kraju gniazduje ponad 1400 par tych imponujących ptaków, których skrzydła osiągają rozpiętość prawie 2,5 metra. Podobną średnicę może mieć ich gniazdo i ważyć aż... tonę! Niegdyś bielik był na skraju wymarcia. Obejmowanie gniazd specjalną ochroną strefową pomogło uchronić ten gatunek. Oznacza ona m.in. zakaz wstępu i prowadzenia prac leśnych w promieniu 200 m od gniazda przez cały rok i 500 m w okresie lęgowym. Dorosły ptak ma żółty dziób i biały ogon. Poluje na ryby i ptaki, w mniejszym stopniu na ssaki.

Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*

Latają w locie patrolowym, unosząc skrzydła na kształt płaskiego V. Samce mają srebrzyste lotki i ogony, natomiast samice i ptaki młode są brązowe. Samice przechwytyują od samca pokarm w locie, by następnie zanieść go młodym. Gniazdo ukrywają w szuwarze. Zimują w Afryce.

Bogatka *Parus major*

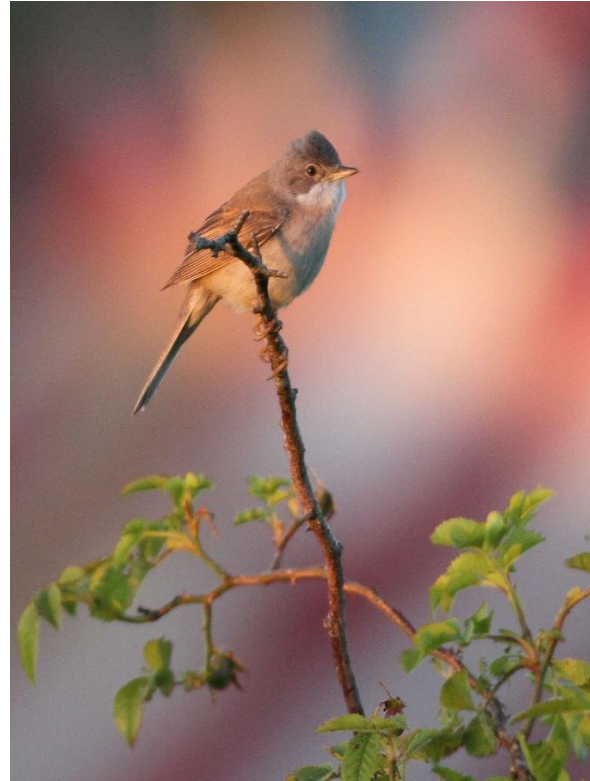
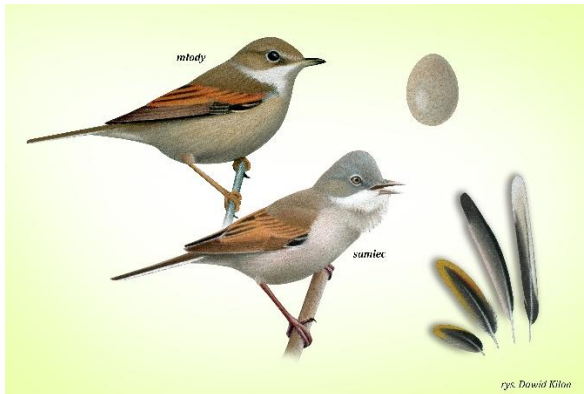

Największa i najpospolitsza z krajowych sikor. Rodzina bogatek (dorosłe i młode) w ciągu sezonu lęgowego może zjeść około 75 kg owadów. Chętnie zasiedla powieszane budki lęgowe oraz zimą gromadnie zalatuje do karmników, gdzie lubi zajadać się słonecznikiem i słoniną – oczywiście niesoloną. Po okresie lęgowym tworzy większe stada.

Ciarniówka *Sylvia communis*

Doroſłe ptaki mają szarą głowę, rdzawe pokrywy i lotki oraz jasne nogi. Gatunek ptaka pokrzewkowatego, gniazdującego najczęściej na kolczastych lub ciernistych krzewach, dających schronienie przed drapieżnikiem. Samiec często wykonuje faliste loty tokowe, wylatując raz na jakiś czas z krzewu. Ciarniówki powracają z zimowisk od kwietnia do maja a odlatują do września.

Derkacz *Crex crex*

Wykrywalny wyłącznie po głosie, wydawanym rano i w nocy. Samiec odzywa się z wilgotnej łąki donośnym, dwusylabowym „der-der”, słyszalnym nawet z ponad 1 km. Trzeba mieć niesamowite szczęście, by go zobaczyć, jest niezwykle skryty i bardzo (bardzo!) rzadko daje się obserwować. Niestety coraz rzadszy mieszkaniec łąk, zanikający na skutek postępującego braku odpowiednich siedlisk.

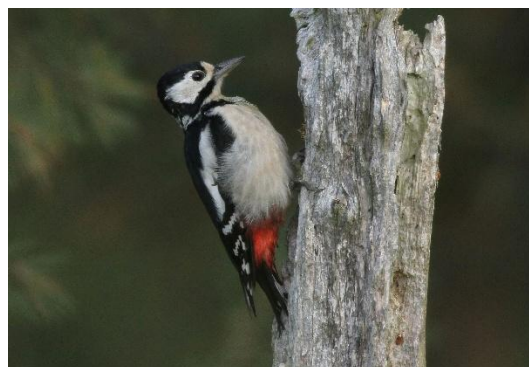
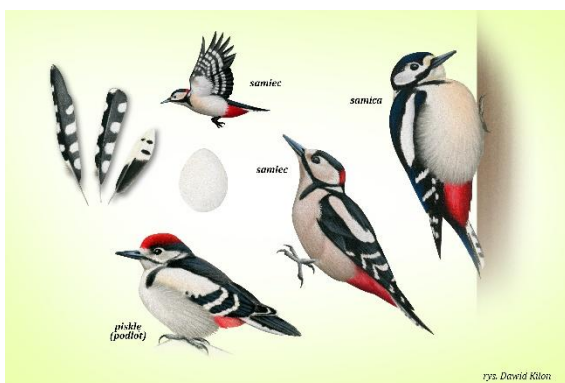
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*

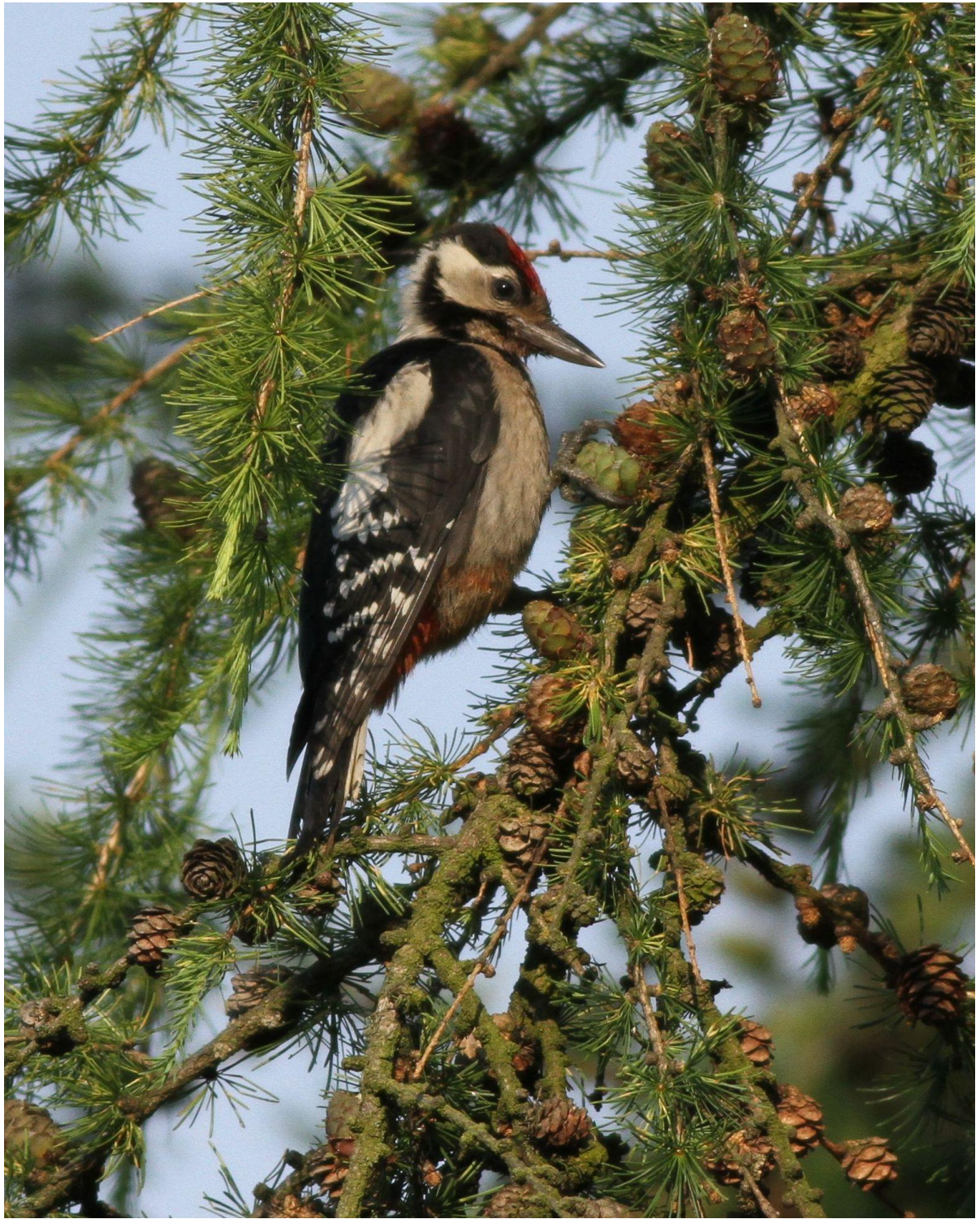
Największy z krajowych dzięciołów, podobny do kawki pod względem wielkości i ubarwienia. Kuje najobszerniejsze dziuple, które chętnie zasiedlają nawet kaczki: nurogęsi i gągoły czy kawki oraz gołębie np. siniaki. Mówi się, że jest to gatunek parasolowy, ponieważ jego ochrona przyczynia się do chronienia wielu innych ptaków: dziuplaków.

Dzięcioł duży *Dendrocopos major*

Najliczniejszy polski dzięcioł. Żywi się nasionami, bezkręgowcami, a nawet jajami i pisklętami innych ptaków. Kuje dziuple, które chętnie zasiedlają potem sikory, kowaliki i szpaki. Samiec ma czerwoną plamkę na potylicy, natomiast we wszystkich szatach można go rozpoznać po jaskrawoczerwonym podogoniu. Jego lotki mają białe kropeczki.

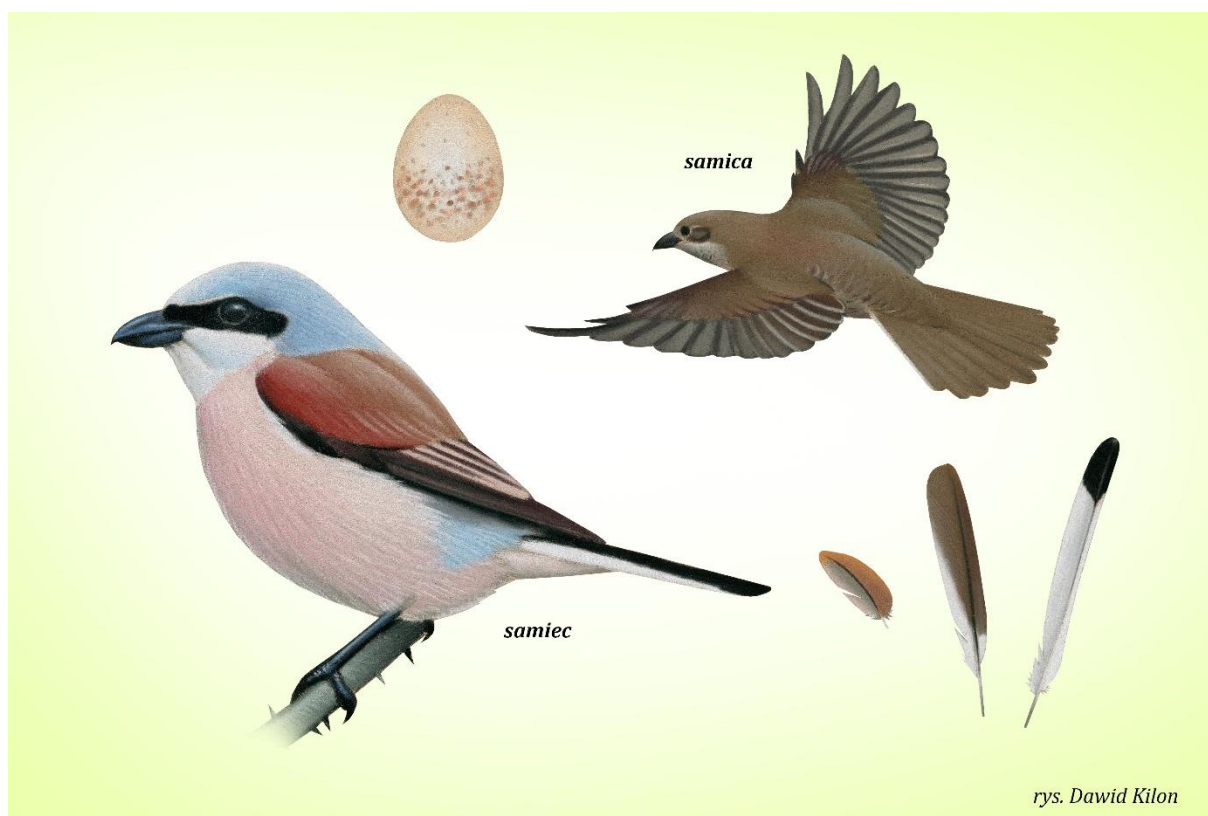
Dzwoniec *Chloris chloris*

Łuszczyk wielkości wróbla. Zielonkawy z żółtą wstawką na skrzydle. Samica jest znacznie bledsza od samca. Gniazduje w parkach i ogrodach. Swoje gniazda zakłada w niskich krzewach, najczęściej iglastych. Zimą ptaki te uwielbiają zjadać owoce róży oraz bardzo chętnie w wielkich stadach zlatują się do karmników, gdzie pożywiają się słonecznikiem.

Gąsiorek *Lanius collurio*

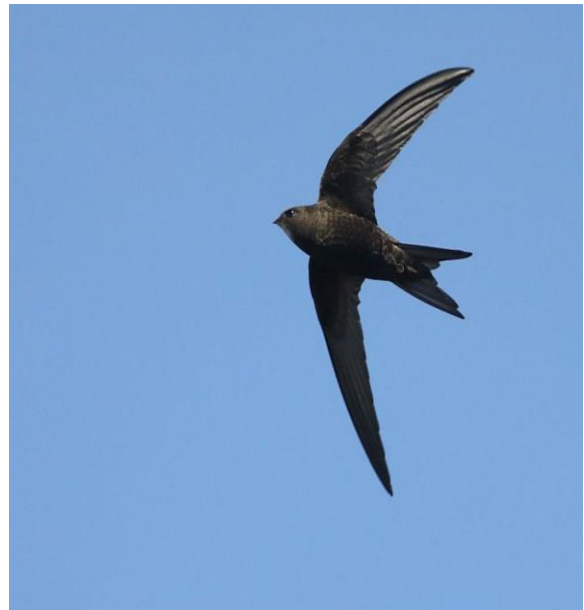
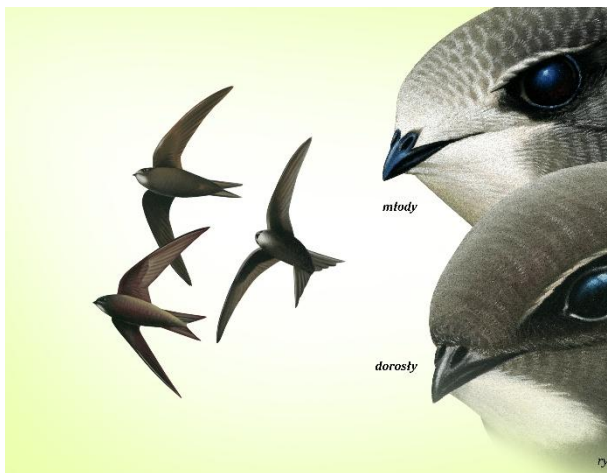
Nieco mniejszy od szpaka, należący do dzierzb, czyli ptaków wróblowych z haczykowatym dziobem służącym do rozrywania ofiar np. dużych owadów i drobnych ssaków. Zakłada spiżarnie. Nakłuwą pożywienie na ciernie albo kolce. Preferuje otwarte tereny z krzewami: głógiem, tarniną, różą. Odlatuje na zimę do tropikalnej Afryki w sierpniu i powraca z zimowisk na początku maja.

Jerzyk *Apus apus*

Dawniej zasiedlający wyłącznie szczeliny skalne. Obecnie najliczniej gniazduje w budynkach. Bardzo pożyteczny. Zjada prawie 30 000 owadów dziennie! Dlatego wieszanie budek dla jerzyków jest skuteczną metodą walki z uciążliwymi owadami. Ptaki te jedynie na czas lęgów zlatują do budynków, całą resztę swojego życia spędzając w powietrzu! Na zimę odlatują do Afryki, powracają do kraju z początkiem maja.

Kania ruda *Milvus milvus*

Kanie to najbardziej eleganckie ptaki wśród drapieżników. Posiadają mocno wcięty, rdzawy ogon, który może też przywoływać na myśl jaskółkę. Osobnik w locie przypomina latawiec do tego stopnia, że jego angielska nazwa to *red kite*. Gnieździ się wysoko na drzewach, a do swoich gniazd często przynosi śmieci – najczęściej są to folie lub szmaty.

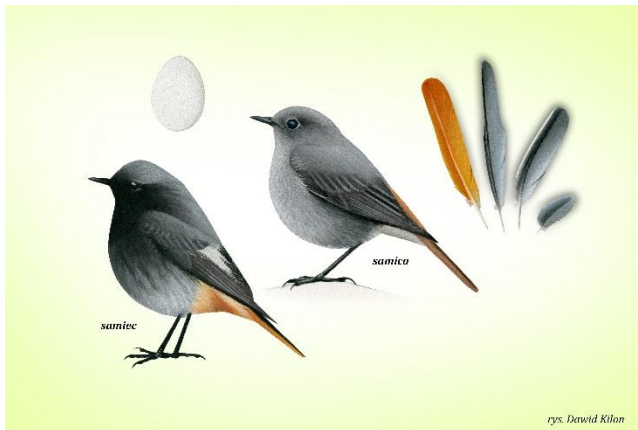
Kapturka *Sylvia atricapilla*

Dorośle samce mają czarne czapeczki, a samice i ptaki młode - brązowy wierzch głowy. Zakładają gniazda w krzewach. Ich lęgi coraz częściej padają ofiarą... ślimaka - ślimaka luzytańskiego. Co ciekawe same kapturki nie są świadome tych ataków, bowiem w toku ewolucji nie wykształciły odruchu pozbycia się intruza z gniazda i nie przeganiają go.

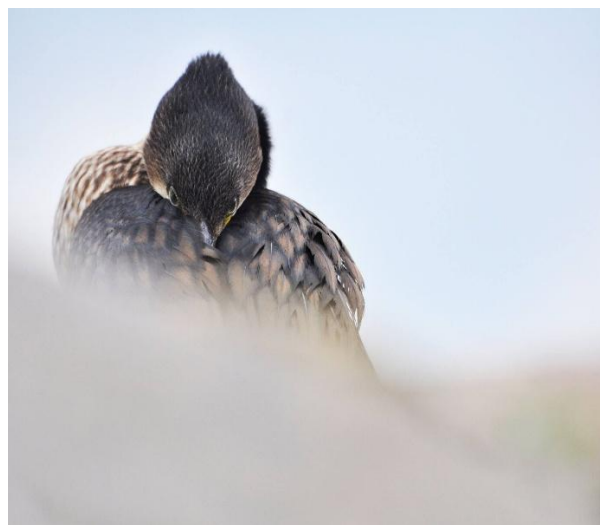
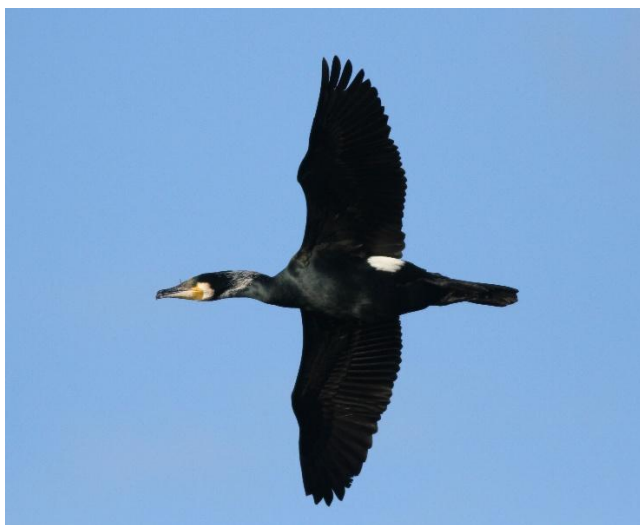
Kopciuszek *Phoenicurus ochruros*

Śpiewa już przed świtem z wysokiego stanowiska. Gniazduje w zakamarkach budynków. Nim zasiedlił nasze zabudowania, zakładał gniazda głównie na skalistych terenach, wśród rumowisk. Podobnie jak pleszka, często podryguje rdzawym ogonkiem. Jest gatunkiem owadożernym. Na zimę wędruje do południowej Europy, aczkolwiek coraz częściej można zobaczyć osobniki zimujące.

Kormoran *Phalacrocorax carbo*

W przeciwieństwie do innych ptaków wodnych nie posiada w pełni wodoodpornego upierzenia. Dzięki temu ma mniejszą wyporność i może głębiej nurkować. Jednak po każdym polowaniu musi suszyć skrzydła, pozostając w wyprostowanej pozycji. Poluje głównie na małe, najliczniejsze ryby, które zjada pod wodą. Część ptaków wędruje na zimowiska na południe. W surowe zimy, niektóre kormorany mają problem z osuszeniem swoich piór i niestety zamarzają. Gniazdują w koloniach, na drzewach.

Kos *Turdus merula*

Pospolity drozd gniazdujący w parkach i ogrodach. Często niepłodliwy. Samce już od samego rana śpiewają fletowym głosem z czubka drzewa i wyróżniają się całkowicie czarnym upierzeniem oraz żółtopomarańczowym, długim dziobem. Ich przysmakiem są ślimaki, dżdżownice i inne bezkręgowce, a latem i jesienią także owoce czarnego bzu.

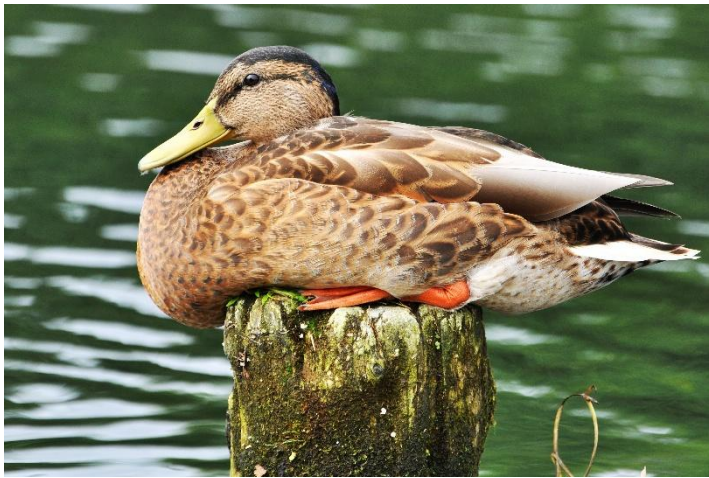
Kowalik *Sitta europaea*

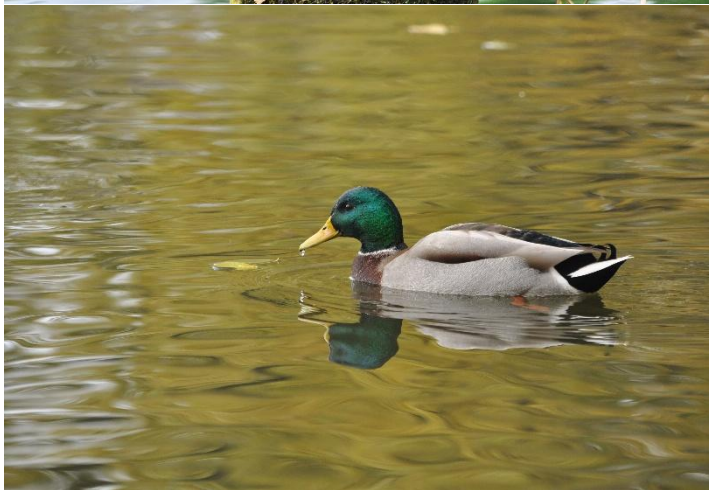
Jako jedyny ptak krajowy potrafi chodzić głową w dół po pniu. Nie kuje samodzielnie dziupli, zasiedla te wykute przez dzięcioła dużego. Zbyt obszerne wejścia do budki lęgowej lub dziupli może zawęzić poprzez zaklejenie błotem. Jest wielkości wróbla. Żywi się nasionami i bezkręgowcami. Rozpoznawalny po długim dziobie i czarnej przepasce przechodzącej przez oko. Szarawo błękitny z wierzchu.

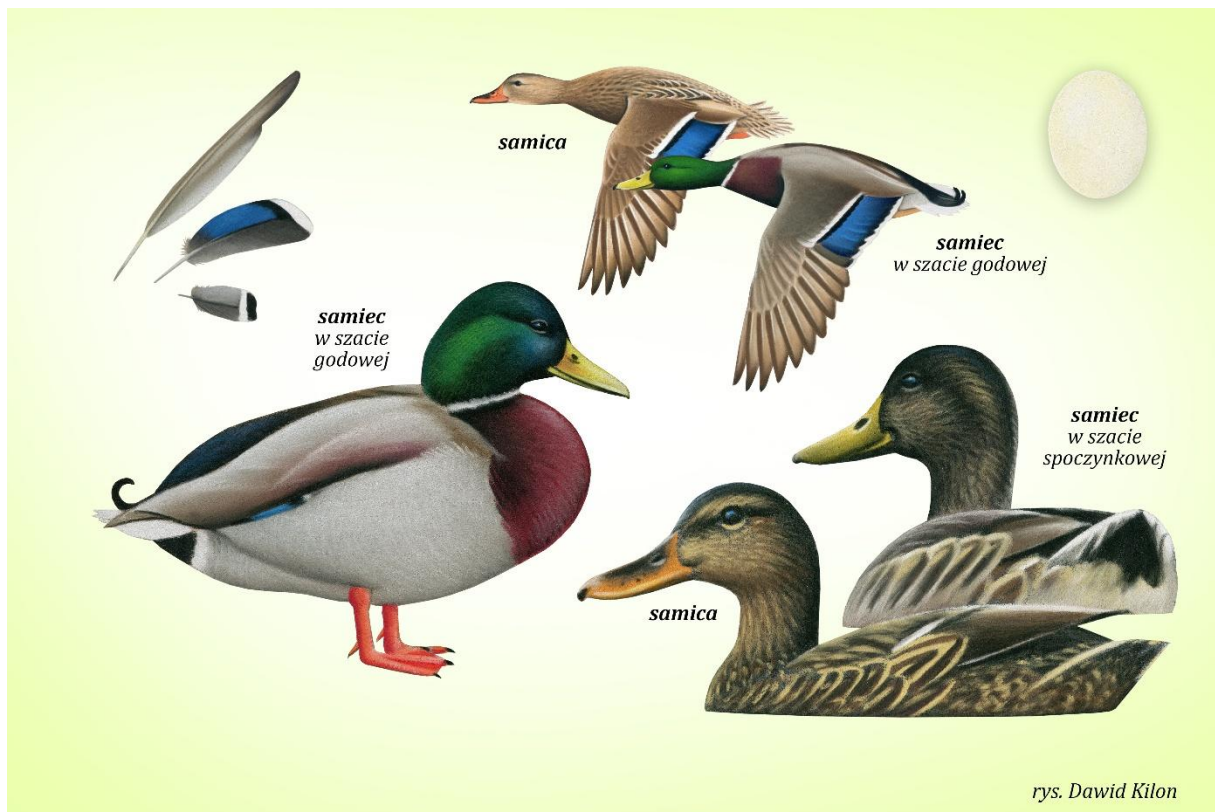

Krzyżówka *Anas platyrhynchos*

Żywi się roślinnością wodną, którą zbiera z powierzchni wody lub pod wodą, zanurzając tylko przód ciała, rzadziej nurkując. Latem samce noszą szatę spoczynkową analogiczną do samicy (odróżnia je oliwkowy dziób), a od jesieni do wiosny są przyozdobione w piękną, barwną szatę godową. Najliczniejsza kaczka w kraju. Samiec nie uczestniczy w opiece nad młodymi.

Kulczyk *Serinus serinus*

Gatunek łuszczaka, kolorystycznie bardzo podobny do trznadla. Wyróżnia się krótkim, grubym dziobem. Samiec ma intensywnie żółtą głowę i pierś. Samica i ptaki młode są mniej żółte. Śpiew to świergot składający się z metalicznych dźwięków. Uwite z gałązek, włosia i piór gniazda zakłada na krzewach lub drzewach, na niedużej wysokości. Na zimę odlatuje do południowej Europy.

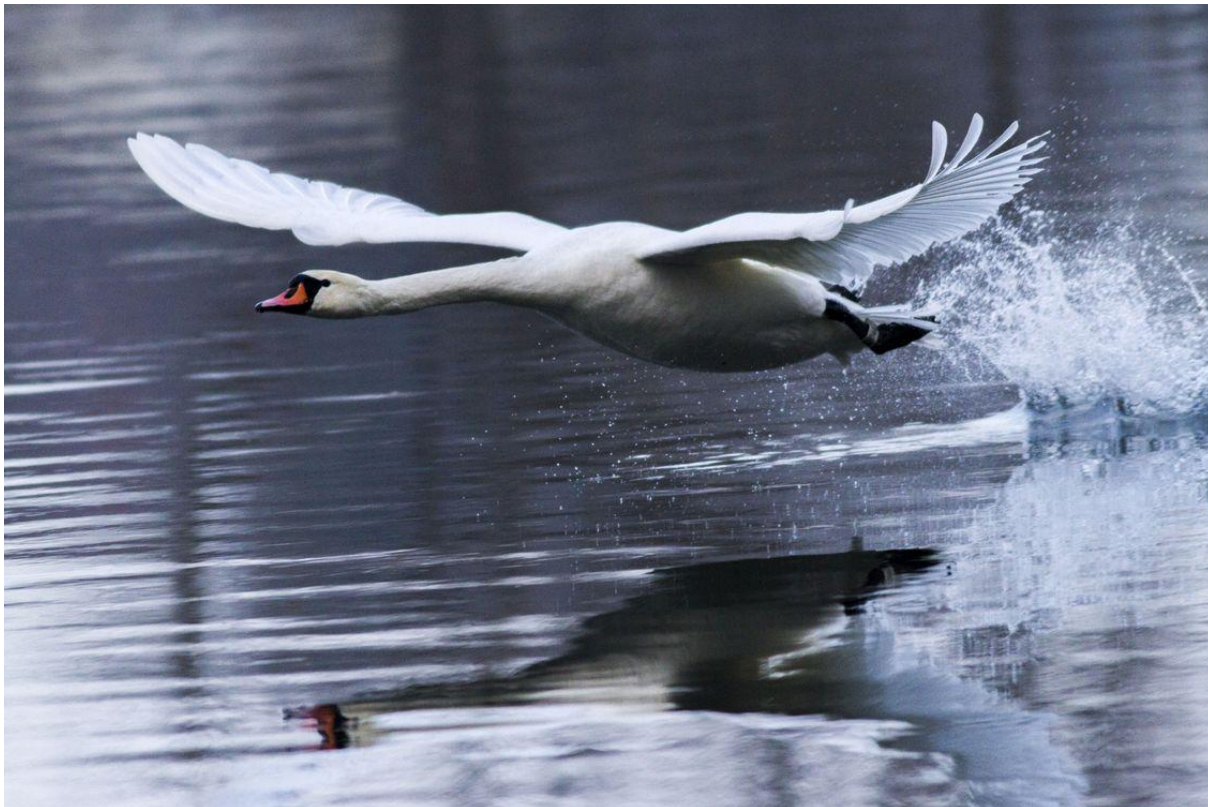

Lerka *Lullula arborea*

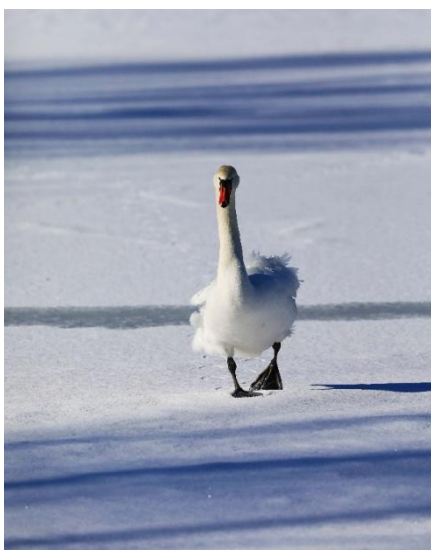
Nazywana także skowronkiem borowym, ponieważ zasiedla skraje borów. Jest typowym gatunkiem ekotonowym, czyli najczęściej spotkamy ją na granicy lasu - preferuje zręby. Gniazdo zakłada na ziemi. Samce śpiewają w locie, jak i z widocznego miejsca. Samiczka może odbywać nawet trzy lęgi w roku. Pisklęta opuszczają gniazdo już po około 15 dniach od wyklucia.

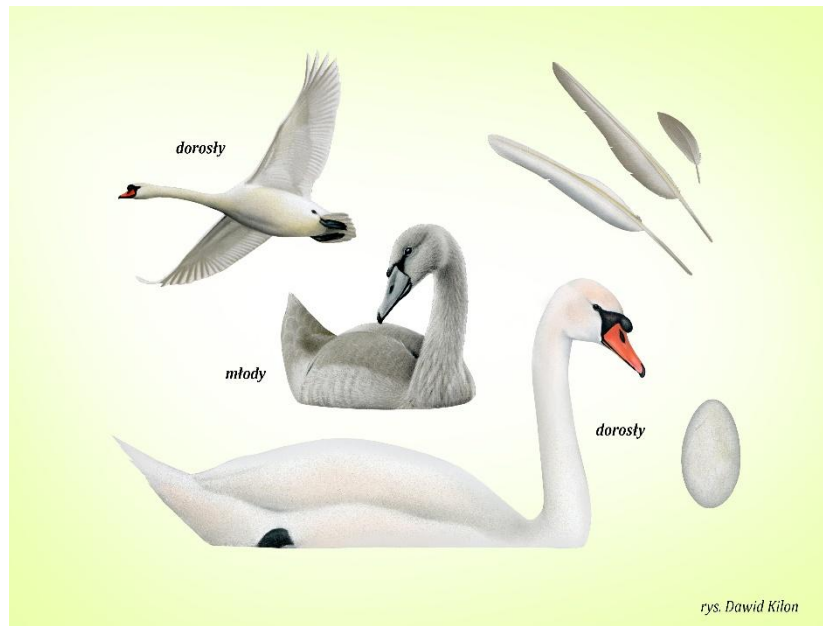
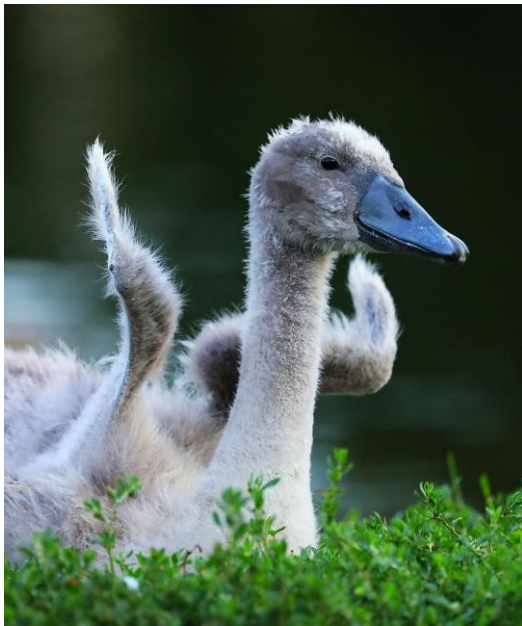

Łabędź niemy *Cygnus olor*

Najcięższy ptak wodny, może ważyć nawet 15 kg. W locie jego skrzydła wydają charakterystyczny dźwięk wibrowania. Dorosłe ptaki mają pomarańczowe dzioby z czarnym guzem. Dzięki obręczkowaniu łabędzi wiemy, że mogą żyć nawet 40 lat. Młode ptaki charakteryzuje szarawe upierzenie. Dopiero latem kolejnego roku przepierzają się do śnieżnobiałej szaty.

Łozówka *Acrocephalus palustris*

rys. Dawid Kilon

Niepozorny, szarooliwkowy ptak występujący głównie w bujnej roślinności zielnej. Zwykle bardzo ciężko go wypatrzyć, jest natomiast wykrywalny po donośnym śpiewie. Doskonale naśladuje głosy innych ptaków, w jej repertuarze doszukano się nawet odgłosów gatunków zasłyszanych na zimowiskach w Afryce, skąd powraca na początku maja. Żywi się bezkręgowcami.

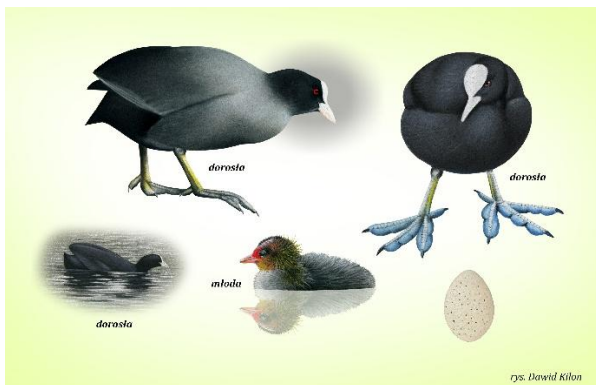

Łyska *Fulica atra*

Na jej palcach zobaczysz płatkowate wyrostki, wspomagające nurkowanie. Żywi się pokarmem roślinnym oraz zwierzęcym np. mięczakami i skorupiakami. Jest bardziej spokrewniona z żurawiem niż z kaczką. By wzbić się do lotu, musi najpierw wziąć rozbieg po wodzie. Ma białą tarczkę na białym, krótkim i szpiczastym dziobie, co z daleka może przypominać „łyse” czoło. Gniazduje w szuwarze, budując platformy z roślinności.

Makolągwa *Carduelis cannabina*

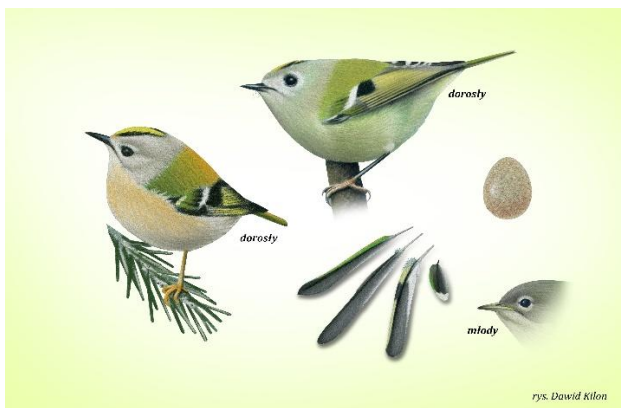
Dawniej sądzono, że gniazduje w maku, z uwagi na zlatywanie tam olbrzymich stad tych ptaków. Jednakże swoje gniazda zakłada nisko w krzewach, często w przydomowych iglakach. Samiec ma czerwonawą pierś i czoło, samica jest znacznie skromniej ubarwiona. Młode jako podloty opuszczają swoje gniazdo po około dwóch tygodniach. Makolągwa żywi się owadami oraz nasionami.

Mysikrólik *Regulus regulus*

Obok zniczka to najmniejszy ptak w kraju ważący zaledwie około 6 gramów, czyli tyle, ile trzy monety dwugroszówki. Gniazduje w borach sosnowych, ale w okresie wędrówek spotykany jest nawet na niewielkich zadrzewieniach. Żywi się drobnymi bezkręgowcami, których poszukuje wśród igieł, liści i zakamarków kory. Wędruje w stadach.

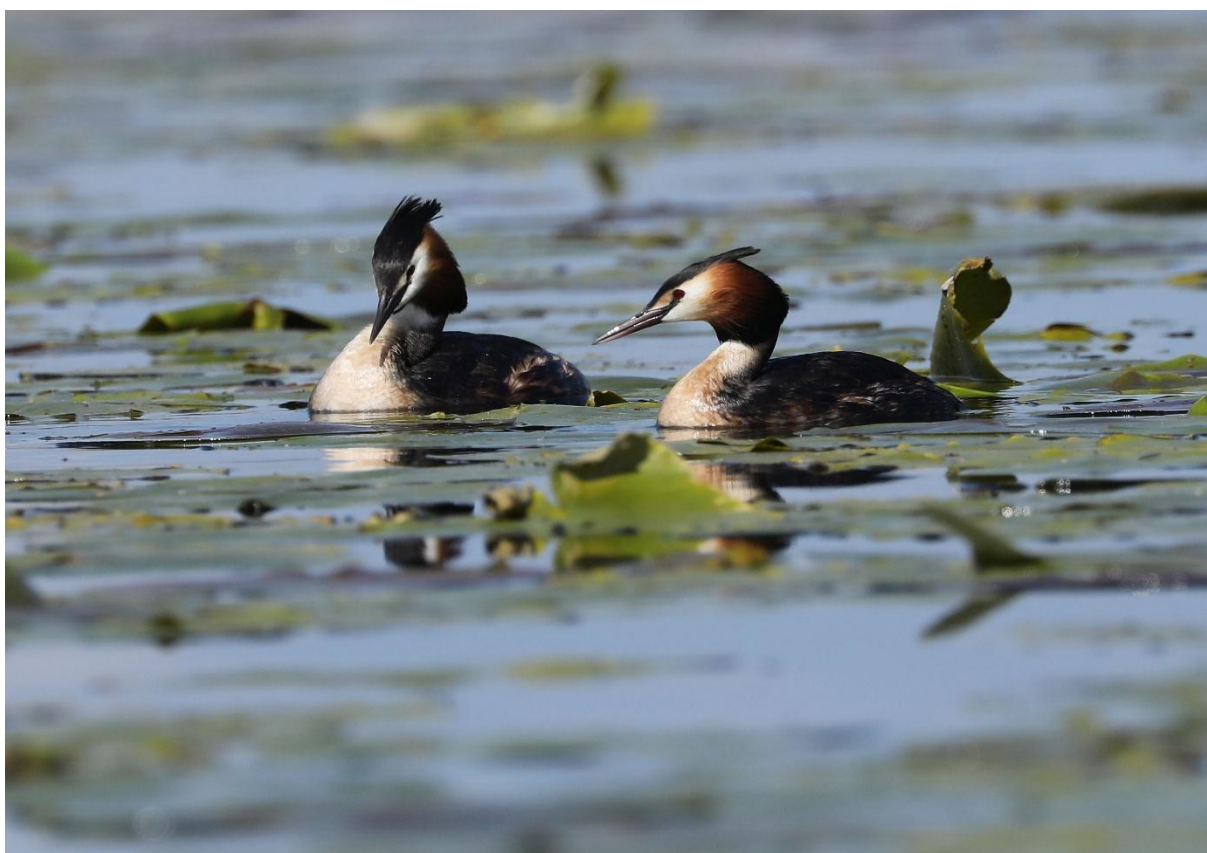
Oknówka *Delichon urbicum*

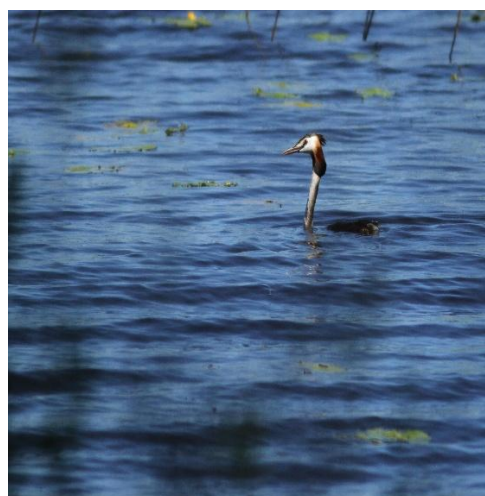
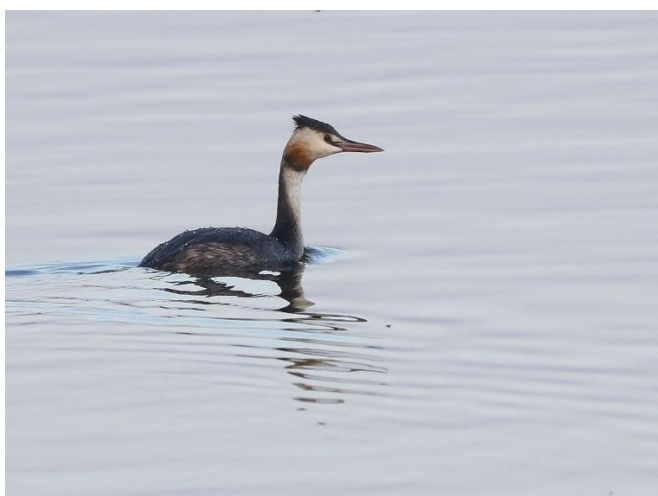
Pomagają człowiekowi w walce z uciążliwymi owadami. Z gliny i błota zmieszanego ze śliną budują półkoliste gniazdo z owalnym otworem wlotowym, ulokowane najczęściej w kącie okna. Aby zapobiec zabrudzeniom ścian, parapetów czy balkonów odchodami tych ptaków, poniżej gniazda (ok. 40 cm) przytwierdza się półeczki na odchody. Przylatują z zimowisk w Afryce pod koniec kwietnia.

Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*

Największy perkoz w kraju. Wyróżnia go piękna rdzawoczerwona kryza z boku głowy. Wiosną pary odbywają efektowne, ceremonialne toki, podczas których wykonują ukłony, potrząsają głowami oraz stroszą kryzy. Młode perkozy mają pasiaste ubarwienie na głowie i są często wożone na plecach obojga rodziców. Zimą zarówno ptaki dorosłe, jak i młode noszą mniej barwną szatę spoczynkową. Rzadko widuje się je w locie. Ptaki bardzo szybko machają wówczas małymi skrzydłami. Żywią się rybami, innymi małymi kręgowcami oraz bezkręgowcami.

Piecuszek *Phylloscopus trochilus*

Odbywa bardzo dalekie migracje. Ptaki dolatują na zimę nawet na sam koniec Afryki, pokonując aż 13 000 kilometrów, co dla osobnika ważącego zaledwie około 10 gramów jest naprawdę niesamowitym wyczynem. Jest bardzo podobny do pierwiosnka, a oba ptaki najlepiej rozpoznawać na podstawie usłyszanych śpiewów samców. Można również doszukiwać się różnic w kolorze nóg, u piecuszki będą one jasne.

Pierwiosnek *Phylloscopus collybita*

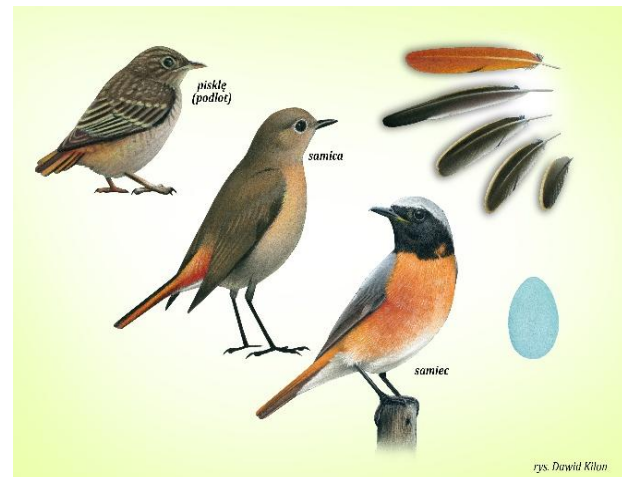
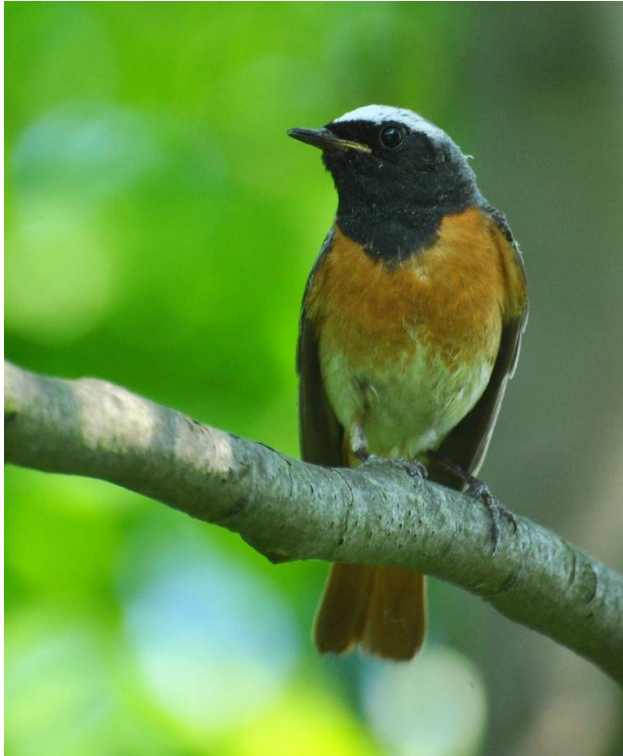

Jego zimowiska zlokalizowane są środkowej Afryce i południowej Europie, czyli nie dolatuje tak daleko jak kuzyn – piecuszek, w związku z tym powraca do nas nieco szybciej. Przylatuje do kraju już w marcu jako jeden z pierwszych gatunków. Samce śpiewają dźwięcznym „cilp calp, cilp calp”. Gniazdo zbudowane z liści i traw umieszcza tuż nad ziemią w krzewie lub roślinności zielnej. W Polsce pozostaje na zimę jedynie wyjątkowo.

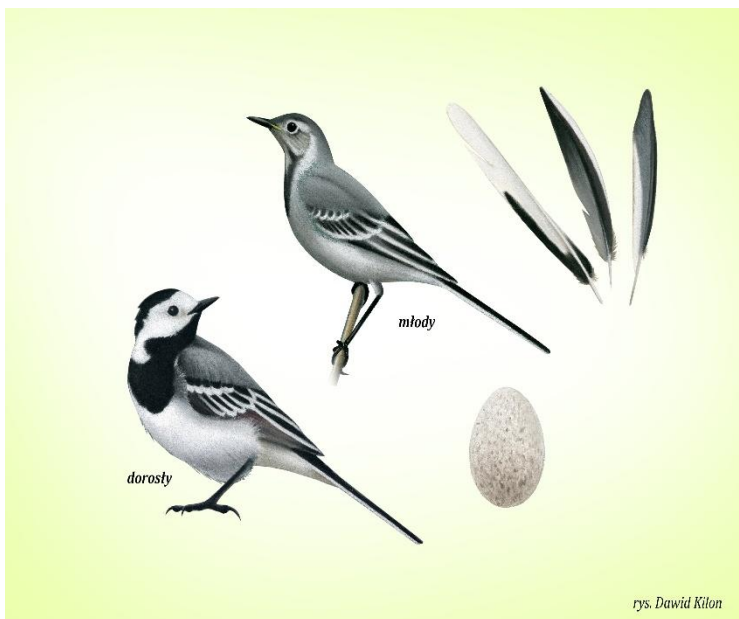

Pleszka *Phoenicurus phoenicurus*

Gniazduje w dziupli lub budce lęgowej. Wędruje do Afryki. Samiec w szacie godowej ma czarną maskę. Samica jest cała płowobrazowa. Pleszkę często można zobaczyć w pionowej postawie, charakterystycznie kiwa przy tym rudym ogonkiem. Żywi się bezkręgowcami oraz owocami. W ostatnich latach odnotowuje się wzrost liczebności tego pięknego ptaka.

Pliszka siwa *Motacilla alba*

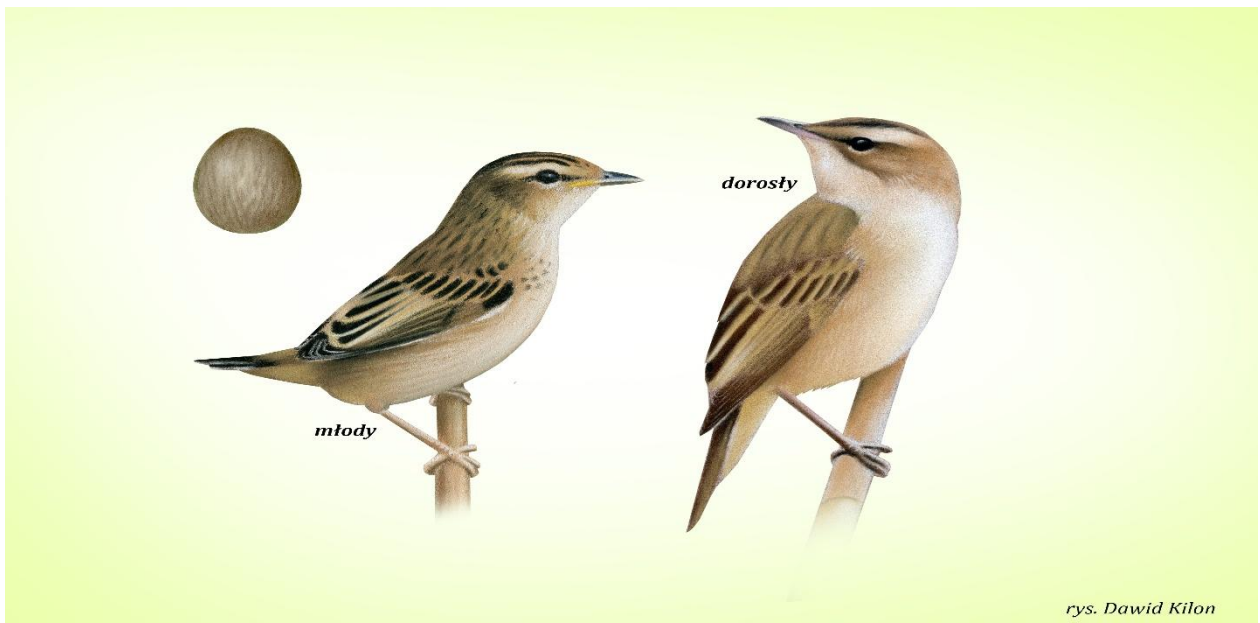

Zgodnie z przysłowiem „KaŹda pliszka swój ogonek chwali”, często kiwa ogonkiem w góre i w dół, wypłaszając w ten sposób owady. Z zimowisk powraca w marcu, gniazdując najczęściej w pobliżu wody, w niewielkim zagłębieniu przy ziemi lub w szczelinach budynków. Bardzo szybko biega za owadami i jej obserwacja może sprawiać niesamowitą przyjemność. Młode osobniki nie mają czarnego wierzchu głowy.

Rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus*

Gatunek zasiedlający szuwały wszelkiego typu oraz tereny podmokłe. Samiec intensywnie śpiewa ze szczytowych partii szuwaru czy krzewu lub wykonuje trzepotliwe loty tokowe. Na zimę wędruje do Afryki. By tego dokonać, musi zgromadzić zapasy tłuszczu stanowiące nawet 100% masy jej ciała. Dzięki temu może w czasie 3 dni przelecieć nawet ponad 4000 kilometrów!

Skowronek *Alauda arvensis*

Jeden z najpospolitszych ptaków w Polsce, zasiedlający krajobraz rolniczy, czyli łąki i pola uprawne, a także nieużytki. Przylatuje na tereny lęgowe już od drugiej połowy lutego, będąc zwiastunem wiosny, aczkolwiek w ostatnich latach nasila się również zimowanie tego gatunku. Samce wzlatują wysoko, zawisają i oznajmiają zajęcie terytorium niemalże nieprzerwanym śpiewem.

rys. Dawid K.

Słownik szary *Luscinia luscinia*

rys. Dawid Kilon

Uznawany za jednego z najpiękniej śpiewających ptaków. Jego śpiew można usłyszeć także w nocy. Doskonale ukrywa się w gęstocie krzewów, dlatego dość trudno go wypatrzyć. Żywi się bezkręgowcami i owocami. Przylatuje z zimowisk pod koniec kwietnia, a odlatuje w sierpniu. Młode słowniki mają jasne plamki na grzbiecie i głowie oraz skrzydłach, natomiast osobniki dorosłe są jednolicie szarobrązowe.

Sosnówka *Periparus ater*

Najmniejsza z sikor. Może przypominać nieco wyblakłą, największą z sikor – bogatkę. Rozpoznawalna także po dwóch białych paskach na skrzydle oraz rozjaśnieniu na potylicy. Gniazduje wyłącznie w borach sosnowych, zasiedlając mniejsze dziuple. Bardzo zwinna, często na gałązkach spektakularnie zawisa głową w dół.

Szczygieł *Carduelis carduelis*

Łuszczał mniejszy od wróbla. Z dziobem przystosowanym do wyłuskiwania niewielkich nasion chwastów. Spotkamy go przede wszystkim na łąkach i ostach, gdzie stadnie ptaki te przeszukują zarośla, poszukując pożywienia. Na skrzydle we wszystkich szatach widoczna bardzo wyraźna żółta wstawka. Zarówno samiec, jak i samica mają na głowie czerwoną maskę.

rys. Dawid Kilan

Szpak *Sturnus vulgaris*

Tworzy gigantyczne stada w okresie polęgowym. Ma żółtobiałe kropki i metaliczny połysk, co odróżnia go od kosa. Doskonale naśladuje głosy innych ptaków np. kosa, czy wilgi. W okresie lęgowym zjada przede wszystkim bezkręgowce, dopiero później w skład jego diety częściej wchodzi owoce. Chyba nie ma co się dziwić, że uwielbia czereśnie czy wiśnie, skoro są takie pyszne? Gniazduje w dziuplach, wyprowadzając jeden lęg w roku.

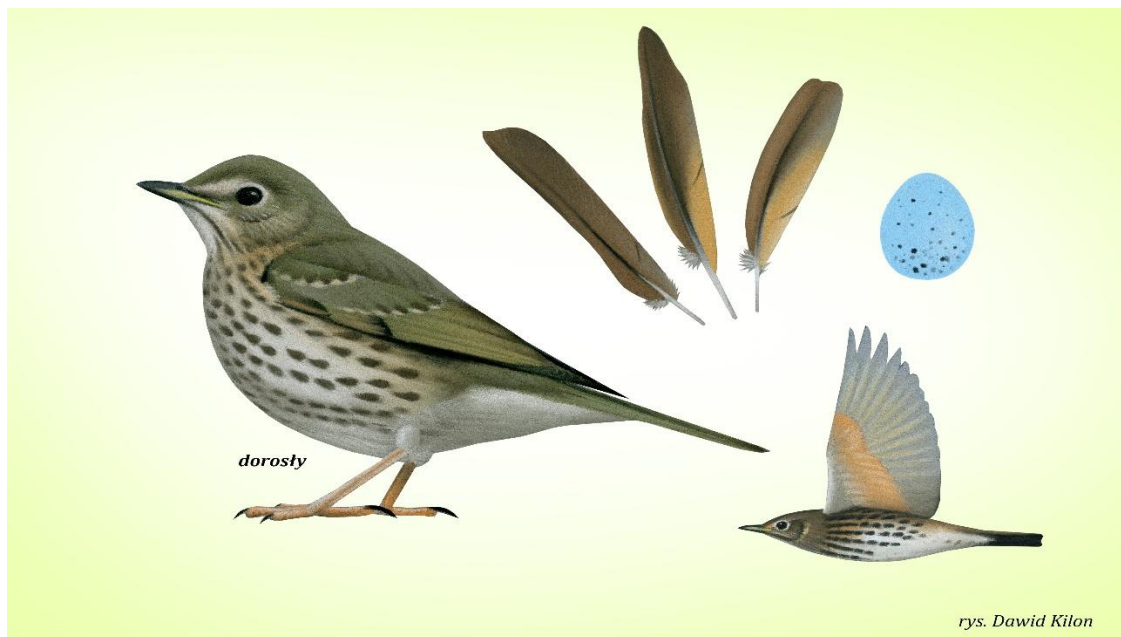

Śpiewak *Turdus philomelos*

Pospolity drozd mieszkający w lasach i starszych parkach. Żywi się owadami i innymi bezkręgowcami. Jak wskazuje jego nazwa, pięknie śpiewa, powtarzając frazy co najmniej dwukrotnie. Można znaleźć jego kuźnię, czyli kamień, na którym rozłupuje muszle ślimaków. Wędruje na zimę do południowej Europy. Migruje nocą.

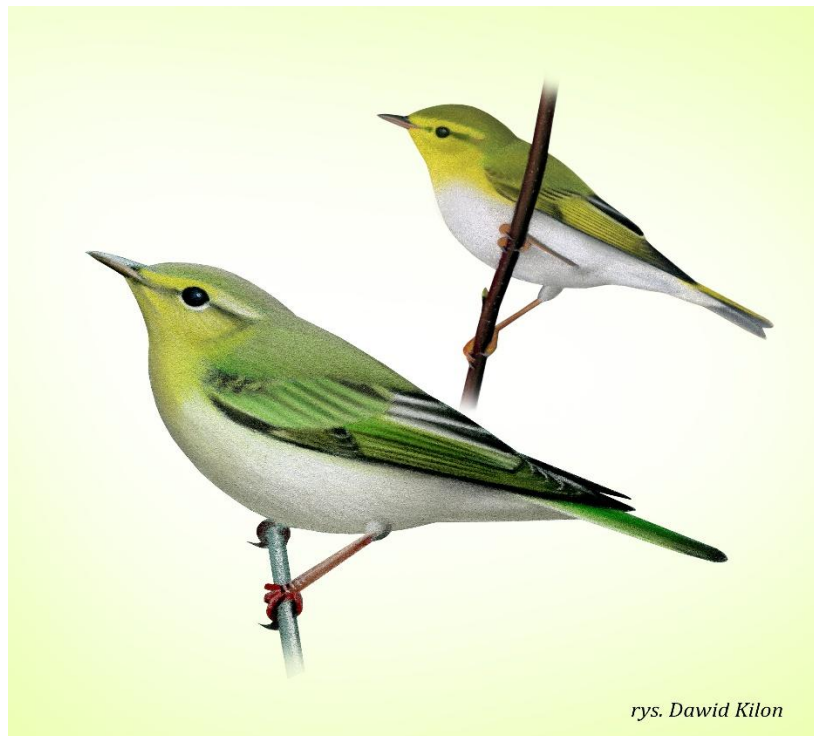
Świergotek łąkowy *Anthus pratensis*

Najmniejszy z krajowych świergotków, preferujący podmokłe łąki i tereny zabagnione. Gniazduje na ziemi, gdzie również poszukuje pokarmu - bezkręgowców. Podczas lotutokowego intensywnie śpiewa i opada z wysokości. Pisklęta opuszczają gniazdo jako podloty po około 2 tygodniach, nie będąc jeszcze w pełni lotne. Gatunek wędrowny, aczkolwiek podejmuje próby zimowania.

Świstunka leśna *Phylloscopus sibilatrix*

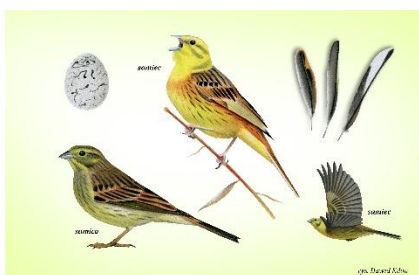

Zasiedla lasy liściaste i mieszane. Przylatuje do kraju z Afryki od połowy kwietnia do maja. Gdy tylko powróci, w lesie od rana rozbrzmiewa jej charakterystyczny śpiew składający się z coraz szybciej powtarzanych „sib”. Na głowie ma żółte, połyskujące ubarwienie, wyraźnie odcinające się od białej piersi, w przeciwieństwie do piecuszka i pierwiosnka.

Trznadel *Emberiza citrinella*

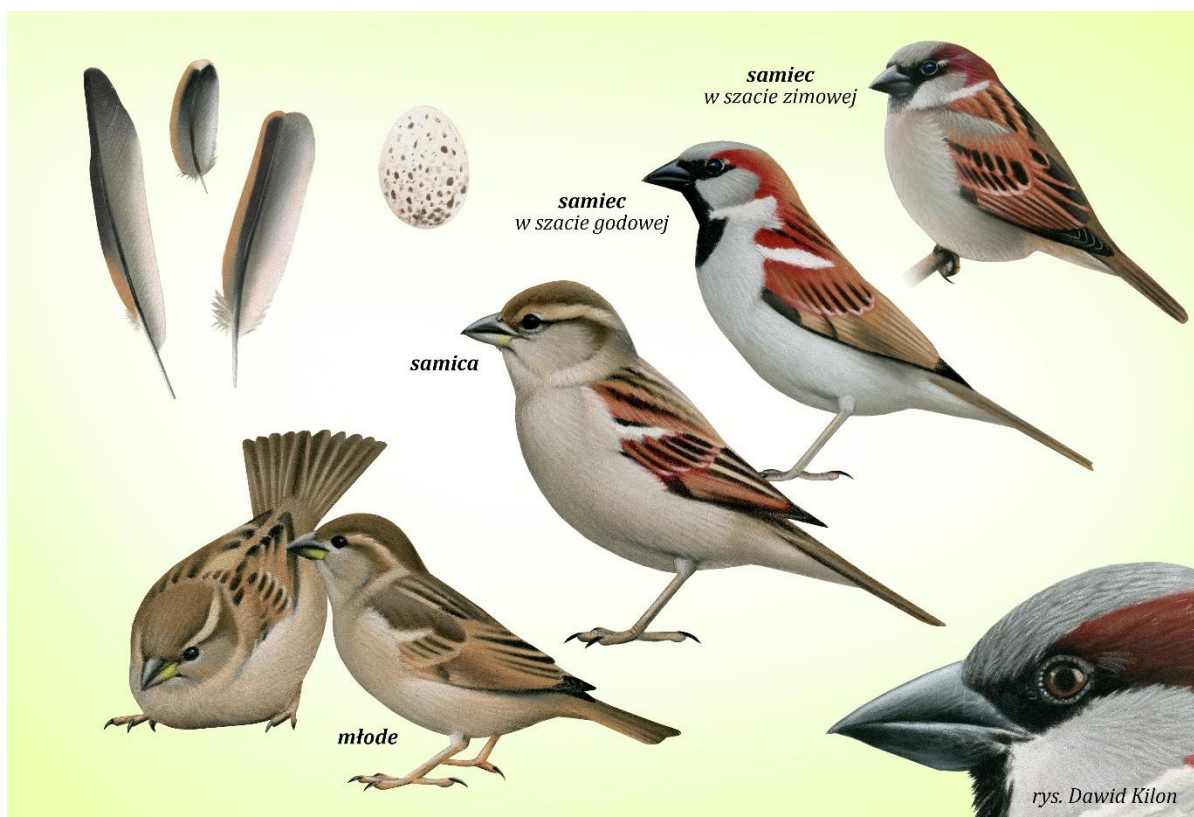
Samiec w okresie godowym ma cytrynowożółtą głowę, której kolor na wiosnę uzyskuje w wyniku ścierania końcówek piór, a nie pierzenia się. Samica i ptaki młode są mniej jaskrawo ubarwione. Gatunek występujący w krajobrazie rolniczym, jak i na skraju lasu. Gniazduje na ziemi lub nisko w krzewie. Na zimę gromadzi się w większe stada, które czasem żerują w okolicy karmnika.

Wróbel *Passer domesticus*

Gniazdujący w pobliżu człowieka. Wykorzystuje do lęgów szczeliny i otwory w budynkach. Jest najbardziej rozpowszechnionym ptakiem na świecie, aczkolwiek w ostatnich latach w Polsce obserwuje się spadek jego liczebności, czego przyczyną może być m.in. postępująca modernizacja budynków (pamiętajmy więc o wieszaniu budek dla tych ptaków) oraz mniejsza dostępność pokarmu.

Zięba *Fringilla coelebs*

Najlichnieszy ptak Polski. Gniazdo lokuje w rozwidleniu drzewa, maskuje je mchem i porostami. Wędruje w większych stadach. Od września do października często przelatują wzdłuż zadrzewień grupy liczące kilkaset ptaków. Coraz częściej zimuje w kraju, spotkać ją wtedy można na polach w towarzystwie innych zięb - jerów i przy karmnikach.

Autor opracowania
MERGUS Dawid Kilon